

Innehåll

FÖRORD	13
INLEDNING	15
	<i>Jordbrukspolitikens bakgrund</i> 15
	<i>Jordbrukspolitikens tillkomst och utveckling</i> 16
	<i>Pris- och marknadsregleringarnas utformning</i> 19
	<i>Jordbrukets nuvarande roll i samhällsekonomin</i> 21
	<i>Behandlade problem för jordbruksnäringen</i> 22
DEL 1.	JORDBRUKETS EFFEKTIVITET OCH KONKURRENSFÖRMÅGA
KAPITEL 1.	PRODUKTIVITETSJÄMFÖRELSE 27
	<i>Produktivitetsnivån</i> 27
	<i>Produktivitetsutvecklingen</i> 30
KAPITEL 2.	VÄRLDSMARKNADEN OCH DET SVENSKA JORDBRUKETS KONKURRENSLÄGE 34
	<i>Jordbruksstödet i Västeuropa</i> 36
	<i>Jordbruksstödetets verkningar på utomeuropeiska länder</i> 40
	<i>Priser för utomeuropeiska jordbruksexportörer</i> 43
	<i>Världsmarknadsprisernas nivå vid frihandel</i> 46
KAPITEL 3.	PRODUKTIVITET, SEKTORSTORLEK OCH FÖRETAGSSTRUKTUR I JORDBRUKET 48
	<i>Sektorstorlek</i> 48
	<i>Företagsstruktur</i> 51
	<i>Stordriftsfördelar</i> 56

DEL 2.	JORDBRUKETS INKOMSTER OCH LÖNSAMHET	
KAPITEL 4.	LÖNSAMHET OCH MARKPRISER	63
	<i>Lönsamhet och faktorprisbildning i jordbruket</i>	64
	<i>Utvecklingen av markpriser</i>	66
	<i>Naturliga förutsättningar och markpriser</i>	68
	<i>Vinstkapitaliseringens effekt på stordriftsfördelarna i jordbruket</i>	69
	<i>Jordbrukets räntabilitet</i>	74
KAPITEL 5.	INKOMST, FÖRMÖGENHET OCH LEVNADSSTANDARD I JORDBRUKET	76
	<i>Inkomstbegreppet</i>	76
	<i>Inkomstutvecklingen över tiden</i>	81
	<i>Konsumtion och sparande</i>	84
	<i>Inkomst- och förmögensfördelningen inom jordbruket</i>	89
	<i>Jordbrukare med låg standard</i>	92
	<i>Sammanfattning</i>	94
DEL 3.	JORDBRUKETS SAMHÄLLSEKONOMISKA KOSTNADER	
KAPITEL 6.	JORDBRUKSSTÖDETS SAMHÄLLSEKONOMISKA KOSTNADER	99
	<i>Överflyttningvinster</i>	99
	<i>Kostnaderna för nuvarande jordbruksstöd</i>	104
	<i>Välfärdsvinster i jordbruket</i>	107
	<i>Teori och principer bakom beräkningsmetoderna</i>	108
KAPITEL 7.	KOSTNADER FÖR SVENSK LIVSMEDELSBEREDSKAP	112
	<i>Innebörden av beredskapskravet</i>	112
	<i>Vad behöver livsmedelsberedskapen kosta?</i>	118
	<i>Hur snabbt kan ett optimalt beredskapsjordbruk realiseras?</i>	122
	<i>Sammanfattning</i>	123
DEL 4.	PRISPOLITIKEN FÖR JORDBRUKET — VERKNINGAR OCH PROBLEM	
KAPITEL 8.	PRISNIVÅ OCH TOTALPRODUKTION	127
	<i>Prisnivå och produktionsmål — allmänna synpunkter</i>	128
	<i>Det empiriska sambandet mellan pris och produktion</i>	129
	<i>Tidsserieanalys</i>	131
	<i>Tvärnittsanalys</i>	134
	<i>Vilken prispolitik ger produktionskrämpning?</i>	136
KAPITEL 9.	PRISNIVÅ, EFFEKTIVITET OCH INKOMSTER	139
	<i>Effekter av en momentan prissänkning</i>	139

	<i>Effekter av successiv prissänkning</i>	143
	<i>Effekter av prissänkning på faktorproportionerna</i>	148
	<i>Småbrukarnas problem vid realprissänkning</i>	150
	<i>Sammanfattning</i>	151
KAPITEL 10.	PRISPOLITIKEN I TEORI OCH TILLÄMPNING	152
	<i>Priser och resursanvändning: teoretiska överväganden</i>	152
	<i>Principer för den hittillsvarande prispolitiken</i>	160
	<i>Låg- och högprislina</i>	161
	<i>Den tekniska utformningen av en lågprislina</i>	164
	<i>Vilka blir jordbrukspriserna?</i>	168
	<i>Prissystemets inverkan på livsmedelsförsörjningen</i>	170
APPENDIX A.	PRODUKTIVITETSMÄTNINGAR	175
APPENDIX B.	JORDBRUKSSTÖD OCH VÄRLDSHANDELN MED JORDBRUKSPRODUKTER	182
APPENDIX C.	PRISBILDNING PÅ JORDBRUKSMARK	189
APPENDIX D.	RÄNTABILITETSANALYSER	192
APPENDIX E.	INKOMST- OCH FÖRMÖGENHETSUNDERSÖKNINGAR	200
APPENDIX F.	KALKYLER FÖR BEREDSKAPSFÖRSÖRJNING	211
APPENDIX G.	UTBUDSANALYSER	216
APPENDIX H.	PRISER OCH INKOMSTER	224
APPENDIX J.	OPTIMAL PRISPOLITIK VID BEREDSKAPSMÅLSÄTTNING FÖR JORDBRUKET	230
APPENDIX K.	STATSFINANSIELLA KOSTNADER AV ALTERNATIVA STÖDSYSTEM	244
APPENDIX L.	NUMERISK ANALYS AV PRISSYSTEM FÖR JORDBRUKSPRODUKTER	249
SUMMARY		263
CONTENTS		272
LIST OF DIAGRAMS		274
LIST OF TABLES		275
LITTERATUR		279

FÖRTECKNING ÖVER DIAGRAM

1. Merutgift (i partiprisledet) för konsumtion av jordbruksprodukter på grund av gränsskydd 1948-67 35
2. Prisrelationer mellan jordbruk och industri 1948/52-67 36

3. Marginalavkastningskurva för jordbruket (samband mellan produktionsvärde per hektar och kumulerad areal) 49
4. Marginell lönsamhetskurva (samband mellan arbetsersättning och kumulerad produktionsvolym vid markkostnader enligt alternativvärden) 50
5. Jordbruksjorden i Västeuropa fördelad på storleksklasser 52
6. Räntabilitet och areal vid faktisk anpassning, Götalands södra slättbygder 1966 70
7. Räntabilitet och areal vid optimal anpassning, Svealands slättbygder 1966 73
8. Inkomstutveckling 1954-66 82
9. Konsumtion för basjordbrukare och andra inkomsttagare 1954-66 87
10. Spridning av taxerade inkomster i jordbruket 1966 91
11. Inkomstspridning för jordbruksföretagare och industriarbetare 1960 i glesbygder 92
12. Överflyttningvinster uttryckta i arbetsproduktivitet 103
13. Gränsskyddets kostnader 109
14. Principskiss för avvägning mellan lagring och produktion 116
15. Pris- och produktionsutveckling i jordbruket 1938/39-1966/67 132
16. Principskiss av utbudsfunktioner 1938-65 133
17. Utbudsreaktioner enligt bokföringsdata 1963 135
18. Optimala prisrelationer i samhället 154
19. Optimala prisrelationer inom jordbruket 156

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER

1. Arbetsproduktivitet i jordbruk och övriga näringar 1960 och 1967 28
2. Produktivitetsutveckling i jordbruk och industri 1947-66 31
3. Förvärvsarbetande i olika åldersklasser i jordbruket 1945, 1960 och 1965 32
4. Volym- och prisutveckling på världsmarknaden 1948-66 37
5. Världshandeln med jordbruksprodukter och Västeuropas importandel 1934-66 37
6. Västeuropas försörjning med jordbruksprodukter 1934-66 38
7. Prisstödets höjd i vissa länder 39
8. Världshandelns fördelning för vissa jordbruksprodukter 1966 43
9. Producent- och exportpriser hos huvudexportörer 1966 45
10. Antal brukningsenheter och åkerareal 1944-67 53
11. Indikatorer på strukturförändringen 1954-67 54
12. Samband mellan inkomst och areal, södra och mellersta Sveriges slättbygder 1966 56
13. Samband mellan lönsamhet och areal 1960 57
14. Samband mellan lönsamhet och djurantal 59

15. Markprisstegring 1952-66 68
16. Inkomstberäkning för basjordbrukare 1966 77
17. Inkomsttrender för basjordbrukare och arbetare 1954-66 83
18. Inkomstanvändning i basjordbruket 1966 85
19. Konsumtionsjämförelser för 1958 86
20. Genomsnittlig taxerad inkomst och förmögenhet i olika storleksklasser 1966 enligt deklarationsuppgifter 90
21. Inkomst- och förmögenhetsfördelning för jordbruksföretagare 1966 92
22. Ålder och företagsstorlek för jordbruksföretagare med låga inkomster och förmögenheter 1966 93
23. Exempel på beredskapsbalans för 1980 119
24. Momentan intäktseffekt av en prissänkning (före produktionsanpassning). Södra och mellersta Sveriges slättbygder 1965 140
25. Effekt på produktivitet och inkomster i jordbruket av successiva prissänkningar, ett räkneexempel 145
26. Prisstöd och gränsskydd för enskilda produkter 1960/61 och 1966/67 161
27. Priser vid vissa prissystem, 1966/67 års förhållanden 168
28. Produktion vid vissa prissystem, ett räkneexempel 171
29. Konsumtion och försörjningsbalans vid vissa prissystem, ett räkneexempel 172

FÖRTECKNING ÖVER DIAGRAM I BILAGOR

- G 1. Samband mellan avkastning och areal enligt skördestatistik och bokföringsmaterial 218
- K 1. Pris- och inkomstbildning vid alternativa stödsystem 244
- K 2. Pris- och inkomstbildning vid produktionsreglering 247
- L 1. Långsiktpriser för vete 1956-67 253
- L 2. Långsiktpriser för socker 1956-67 254

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER I BILAGOR

- A 1. Produktivitetstal för jordbruket 1938/39-1967/68 180
- A 2. Produktivitetstal för industrin 1947-67 181
- A 3. Brukarnas ålders- och yrkesfördelning 1960 181
- B 1. Gränsskydd för det svenska jordbruket 1948-67 186
- B 2. Världshandeln med jordbrukslivsmedel och Västeuropas nettoimport 1934-66 187
- B 3. Världsmarknadens jämviktsnivå vid frihandel 188
- C 1. Underlag för räkneexempel rörande markprisbildning 191

- D 1. Prisutvecklingen för jordbruksfastigheter, länsvis 1952-66 196
- D 2. Samband mellan fastighetsvärden och familjeinkomster i jordbruket 197
- D 3. Lönsamhet i jordbruket baserad på deklarationsmaterial 1966 198
- D 4. Lönsamhet i jordbruket baserad på jordbruksekonomiska undersökningen 1966 198
- D 5. Lönsamhet i jordbruket baserad på Hjelms undersökning för 1960 199
- E 1. Jordbrukarnas inkomster, konsumtion och sparande 1954-66, södra och mellersta Sveriges slättbygder 203
- E 2. Inkomster för basjordbrukare, industriarbetare och lantarbetare 1954-66 205
- E 3. Inkomstspredning för jordbrukare enligt jordbruksekonomiska undersökningen 1957-62 206
- E 4. Inkomstspredning för jordbrukare enligt deklarationsuppgifter 1966 207
- E 5. Jordbruksföretagarnas fördelning på inkomst, ålder och företagsstorlek 1966 207
- E 6. Jordbruksföretagarnas fördelning på inkomst, förmögenhet, ålder och företagsstorlek 1966 208
- E 7. Jordbruksföretagarnas taxerade inkomster och förmögenheter, medel- och totalvärden, för olika ålder och företagsstorlek 1966 209
- E 8. Sparande och disponibel inkomst enligt konjunkturinstitutets sparandeundersökningar 210
- E 9. Förmögenhet enligt konjunkturinstitutets sparandeundersökningar 210
- E 10. Förmögenhetsfördelning enligt konjunkturinstitutets sparandeundersökning 1957 210
- F 1. Lagringskostnader i 1966/67 års priser 214
- F 2. Arbetskrafts- och kapitalbehov för beredskapsjordbruket under avspärrning 215
- F 3. Årskostnader för beredskapsjordbruket, 1966 års priser 215
- G 1. Priser, produktions- och kostnadsvolymer m.m. i jordbruket 1938/39-1965/66 220
- G 2. Utbudselasticiteter enligt tidsserieanalyser 1938/39-1964/65 222
- G 3. Lönsamhet och produktion i vissa produktionsområden 222
- G 4. Utbudsfunktioner samt samband mellan produktionskapacitet och avkastningsnivå 223
- G 5. Index för produktion, produktivitet och priser för 1930-, 1950- och 1960-talen 223
- H 1. Vissa ekonomiska förändringar för självägande jordbrukare i södra och mellersta Sveriges slättbygder 1954-65 beräknade på deklarationsmaterial 227
- H 2. Beräkningsförutsättningar för inkomstprognoser 1976 beträffande löner, räntor och företagsstruktur 228
- H 3. Kalkyler för förädlingsvärde och inkomster 1965 och 1976 avseende självägande jordbrukare i södra och mellersta Sveriges slättbygder 228

- H 4. Kalkyler för utvecklingen av förädlingsvärde och familjeinkomst 1965–67 avseende självägande jordbrukare i södra och mellersta Sveriges slättbygder 229
- H 5. Kontroll av beräkningsmetoden för prisernas effekt på inkomsterna i jordbruket 229
- L 1. Koefficienter tillämpade vid analys av prissystem för jordbruksprodukter 256
- L 2. Jordbrukspriser och gränsskydd i Sverige 1960–67 257
- L 3. Vissa allmänna förutsättningar och beräkningsresultat vid analys av olika prissystem 258
- L 4. Årsvariationer i världsmarknadspriser för viktigare jordbruksprodukter 1951–64 259
- L 5. Träffsäkerhet i trendskattningar med linjära regressionsutjämnings 259
- L 6. Vissa prisutjämningsmetoders stabiliseringseffekt på årsvariationer i värdet av jordbruksprodukterna 260
- L 7. Relativpriser jordbruk/industri 1948–67 261
- L 8. Produktion, produktivitet, producent- och faktorpriser i jordbruket 1938–68 262